

Vršnjačka pomoć – iz perspektive vršnjaka pomagača

UDK: 37.064.3:37.068:371.38

Stručni članak

Primljeno: 12. 12. 2013.

Katarina Arić, mag.act.soc.¹
Centar za socijalnu skrb Samobor
katarina.atic@gmail.com

Doc. dr. sc. Maja Laklija²
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Studijski centar socijalnog rada
maja.laklija@pravo.hr

Sažetak

Specifično područje volontiranja mladih je pružanje vršnjačke pomoći, gdje mladi putem volontiranja, kao strukturirane aktivnosti slobodnog vremena, slanjem prosocijalnih poruka i pozitivnim utjecajem na vršnjake preventivno djeluju za i prema vršnjacima. Kako bi se unaprijedio model vršnjačke pomoći, cilj istraživanja je dobiti uvid u motive i iskustva vršnjaka pomagača u programu/ima vršnjačke podrške (N=6). Podaci su prikupljeni metodom grupnih intervjua. Sukladno istraživačkim pitanjima, rezultati su pokazali da su

¹ Katarina Arić je sudjelovala je u edukaciji Obiteljske medijacije a polaznica je i edukacije za integrativnog gestalt socioterapeuta. Istraživački interesi vezani su joj uz područje obitelji, prevencije poremećaja u ponašanju mladih te kriznih intervencija.

² Maja Laklija sudjeluje u izvođenju nastave na različitim kolegijima preddiplomskog, diplomskog i poslijediplomskog studija. Istraživački i nastavni interesi vezani su joj uz područje obitelji i obiteljsku politiku, prevencijsku znanost te superviziju. Objavila je 23 znanstvena rada te sudjelovala u više znanstveno-istraživačkih i stručnih projekta.

motivi za sudjelovanje u programu/ima vršnjačke pomoći altruizam, iskustvo sudjelovanja, osobni i profesionalni rast te osjećaj dostupnosti podrške. U okviru dilema/nedoumica koje su se vršnjacima pomagačima javljale tijekom sudjelovanja navode se nedostatak iskustva i strah od nesnalaženja te uspostave autoriteta među vršnjacima. Kao načine rješavanja dilema/nedoumica sudionici navode: oslanjanje na vlastite resurse, starije-mentore, suvoditelje te superviziju. Kao područja za unaprjeđenje modela rada izdvajaju proces selekcije vršnjaka pomagača, edukaciju te superviziju.

Ključne riječi: vršnjak pomagač, volontiranje, iskustvo, prevencija

Uvod

Adolescencija je specifično životno razdoblje u kojem se mogu javiti rizična ponašanja te problemi mentalnog i fizičkog zdravlja. Naime, mnogi poremećaji mentalnoga zdravlja, poput poremećaja raspoloženja, kontrole impulsa, prehrane, anksioznih poremećaja te različitih ovisnosti često počinju u razdoblju adolescencije, a mogu se nastaviti i u odrasloj dobi što može dovesti do preopterećenja sustava koji djeluju u području zaštite mentalnoga zdravlja (Buckelew, Yu, English i Brindis, 2008.). Stoga ne čudi da mnogi instituti i službe za mentalno zdravlje ističu važnost trijaže, ranih intervencija i koordinirane skrbi, naglašavajući da preventivno djelovanje uključuje različite sektore, posebice školu i primarnu zdravstvenu zaštitu. Prema Bašić (2009.) najčešće spominjana područja života mladih koja mogu biti „izvor“ rizika, odnose se na zajednicu, obitelj, školu te individualno-vršnjačke odnose. Isto tako u novoj literaturi kao izuzetno važni činitelji rizika imperativno se ističu negativne rane roditeljske poruke (Janković, 2012.). S druge strane kao zaštitni čimbenici navode se inteligencija, temperament, vlastita ideja o svom „životnom cilju“, dobar odnos barem s jednim roditeljem i/ili drugim važnim odraslima, braćom, vršnjacima te kompetentnost u školskim i neškolskim područjima vještina i drugo (Janković, 2012.). Naime, iako su odnosi s vršnjacima bitni u svakom periodu života, u razdoblju adolescencije se u njihovom krugu počinju zadovoljavati potrebe koje su se do tada zadovoljavale u obitelji (Lebedina-Manzoni, Lotar i Ricijaš, 2008.). U grupi vršnjaka pronalazi se podrška za interese, stajališta, razvijaju se osjećaji simpatije među članovima te zajednička iskustva nastala na temelju aktivnosti iz sfere provođenja slobodnoga vremena (Jeđud i Novak, 2006.).

U skladu s iznesenim, prema Bašić (2009.), uključenost u izvanškolske aktivnosti, potpora značajnih drugih u zajednici, uključivanje u prosocijalne vršnjačke grupe i škole koje podupiru akademski uspjeh, samoodgovornost i samodisciplinu

povezani su sa smanjenjem rizika za razvoj problema u ponašanju. Stoga ne čudi da se sukladno rezultatima istraživanja (Cowie, Naylor, Talamelli, Smith, Chauhan, 2002.; Bašić i Ferić, 2004.; Bašić i Kranželić Tavra, 2004.; Ferić Šlehan, 2008.; Opić i Jurčević-Lozančić, 2008.; Racz i Lacko, 2008.; Martinčević, 2010.; Janković i Laklija, 2011.) naglašava preventivna uloga odgojno-obrazovnih ustanova u razvoju problema u ponašanju i primarnoj prevenciji mentalnog zdravlja djece i mladih te potreba ulaganja u te sustave. Odgojno-obrazovne ustanove mjesta su gdje učenici savladavaju nastavne sadržaje, uče socijalne vještine, razvijaju osobnost i odnose s drugima, ali su istodobno izloženi i neprihvatljivim ponašanjima vršnjaka (Opić i Jurčević-Lozančić, 2008.). Dakle, jednako kao obitelj mogu biti važan generator čimbenika zaštite, ali i rizika.

Slobodno vrijeme mladih

Previšić (2000.) slobodno vrijeme promatra kao milje mogućnosti interakcije u procesima individualizacije, socijalizacije i inkulturacije, odnosno kao prostor samoaktualizacije i ostvarenja osobnosti. Ono bi trebalo omogućiti zadovoljavanje potreba mladih kroz individualni i/ili timski rad te sudjelovanje u socijalnim, kulturnim ili sportskim aktivnostima (Jeđud i Novak, 2006.). Ipak, iako identifikacija s vršnjacima može rezultirati prosocijalnim ponašanjem, moguća je pojava i rizičnog ponašanja. Pa tako, vezano za mogućnost pojave rizičnog ponašanja Brdar i Lončarić (2004.) navode da sudjelovanje u timskim sportovima može biti povezano s povećanom konzumacijom alkohola, što je posljedica identifikacije s vršnjacima koji su skloniji pijenju alkohola i delinkvenciji. Prema Anić i Brdar (2007.), iako mladi značajan dio vremena provode u učenju i izvršavanju obaveza, ponekad se čak do 50% njihovog budnog vremena odnosi na slobodno vrijeme koje često provode s vršnjacima. Ta druženja mogu činiti značajan izvor uspješnog suočavanja sa stresom omogućujući emocionalnu podršku, podršku samopouzdanju te omogućavaju dobivanje novih informacija (Anić i Brdar, 2007.). Pozitivni se učinci aktivnosti slobodnoga vremena očituju u područjima socioemocionalnog, kognitivnog, profesionalnog i civilnog razvoja te angažmana i ponašanja koji ga prate (Jeđud i Novak, 2006.), ali i u području zadovoljstva životom mladih (Brdar i Lončarić, 2004.).

Najučestaliji oblik provođenja slobodnog vremena mladih u Hrvatskoj čine aktivnosti zabave poput odlazaka u diskoklubove, kafiće te druženje s prijateljima (Vidulin-Orbanić, 2008.). Istraživanja (Raboteg-Šarić, Sakoman i Brajša-Žganec, 2002.; Brdar i Lončarić, 2004.) pokazuju da je veća uključenost mladih u takve neorganizirane oblike provođenja slobodnog vremena povezana s nižim školskim uspjehom i rizičnim ponašanjem (konzumacije alkohola i droga). Jeđud i Novak (2006.) ističu kako slobodno vrijeme mladih s problemima u ponašanju može biti čimbenik rizi-

ka za pojavu novih manifestacija neprihvatljivih ponašanja (konzumiranje alkohola, marihuane, tučnjava ili pasivnog ponašanja), ali i zaštitni čimbenik i prilika za podizanje socijalne kompetencije ako su aktivnosti adekvatno vođene i organizirane.

Nastavni plan i program za osnovnu školu (NN, 102/06), koja je po definiciji „odgojno-obrazovna ustanova“ i primarno treba ispuniti svoju odgojnu funkciju, navodi izvannastavne aktivnosti kao način prevencije društveno neprihvatljivog ponašanja, kroz poticanje samoaktualizacije učenika i istraživačko učenje. Kroz te aktivnosti (dramske, športsko-rekreacijske, društveno-humanističke i sl.) škola učenicima pruža mogućnost izražavanja potencijala te izgradnje osobne kulture slobodnoga vremena (Berc i Buljevac, 2007.). Kako navode Šimunković, Forčić, Milinković, Kamenko, i Relić-Šehić (2011.) školsko volontiranje predstavlja koncept u kojem škole, kao obrazovne institucije, mogu promicati, poticati i organizirati volonterski rad. Budući je prosocijalno ponašanje važno za formiranje pozitivnih stavova i pristupa drugima kroz altruističko ponašanje, mladima je potrebno osigurati prostor u kojem mogu kritički razmišljati, polemizirati i kreativno se izražavati te sudjelovati u društveno-humanističkim aktivnostima (Berc i Buljevac, 2007.). S obzirom da su u najvećoj mjeri nositelji volonterskih društveno-humanističkih aktivnosti upravo organizacije civilnoga društva, važno je poticati škole na suradnju s njima (Miliša, 2008.). Tu je uloga škole dvojaka: škola može informirati svoje učenike o vrijednostima i mogućnostima volontiranja, ali i pružiti podršku učenicima kod organiziranja volonterskih aktivnosti unutar i izvan škole (Šimunković i sur., 2011.).

Volontiranje mladih kao način provođenja slobodnoga vremena

Zakon o volonterstvu (NN 58/07) definira volontiranje kao dobrovoljno ulaganje osobnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili za opću dobrobit na način predviđen Zakonom, bez postojanja uvjeta isplate novčane nagrade ili potraživanja druge imovinske koristi za obavljeno volontiranje. S organizacijskog aspekta, volontiranje je neprofitna i neplaćena aktivnost kojom pojedinci doprinose dobrobiti zajednice ili društva, a uvjetovano je intrinzičnim motivima i razlozima (Miliša, 2008.). Međutim, osim volontiranja koje se temelji na osobnom zadovoljstvu, razlozi za uključivanje u volonterski rad mogu biti i stjecanje iskustva u nekom području i zaposlenje (Žitnik, Barbarić, Milinković i Ivelja, 2007.). Prema Begović (2006.) učinci se volontiranja mogu promatrati na razini osobnog razvoja (uče se vještine, razvijaju potencijali, osjećaj vrijednosti itd.), rješavanja društvenih problema (kroz lokalno/globalno djelovanje, doprinosi zajednici itd.) i društvenog razvoja (poticanje aktivizma, odgovornosti, demokratizacije, osnaživanje civilnoga društva itd.). Volontiranje se najvećim dijelom odvija u okviru

organizacija civilnog društva. Rezultati istraživanja Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva iz 2005. godine (Ćulum, Forčić, Jurić, i Poljak, 2009.) na uzorku od 1000 sudionika starijih od 15 godina pokazuju kako samo 5% ispitanika volontira. Kao razlozi slabog volontiranja navode se osobne prilike (obiteljske obveze), nepostojanje poticajnih državnih mjera i nedovoljno poticanje volontiranja unutar obitelji (Forčić, 2007.).

Uključivanje mladih u volonterske akcije, osim što predstavlja zaštitni čimbenik (mladi nisu prepušteni sami sebi u kreiranju slobodnoga vremena, upoznaju vršnjake s prosocijalnim vrijednostima, imaju osjećaj da rade nešto korisno za druge i sl.), predstavlja i važan element u razvoju odnosa prema radu (Miliša, 2008.). Uključivanje u volonterske aktivnosti način je da djeca i mladi budu produktivni i aktivni članovi zajednice tijekom svog odrastanja u aktivnostima primjerenima njihovoj dobi, tjelesnom i moralnom stupnju razvoja i vještinama koje ne predstavljaju rizik za njihovo zdravlje, razvoj i uspjeh u izvršavanju školskih obveza (Šimunković i sur., 2011.). Specifično područje volontiranja mladih je pružanje vršnjačke pomoći, gdje mladi kroz volontiranje, kao strukturiranu aktivnost slobodnog vremena, slanjem prosocijalnih poruka i utjecajem na vršnjake, preventivno djeluju za i prema vršnjacima te potiču razvijanje vlastitog prosocijalnog ponašanja. Prosocijalno je ponašanje povezano sa nizom pozitivnih socijalnih ishoda poput kvalitetnih socijalnih veza, osjećaja uspješnosti, kompetentnosti i sl., a motivirano je željom da se ostvare prosocijalni ciljevi koji se zasnivaju na različitim vrednotama (Ajduković, Rajhvajn Bulat i Sladović Franz, 2008.). Temelj prosocijalne vrijednosne usmjerenosti je pozitivan odnos i osjećaj odgovornosti za dobrobit drugih. Ipak, jaki osobni ciljevi neće nužno potaknuti na pozitivno ponašanje već su za to bitni i percepcija vlastite kompetentnosti, stvarno znanje o tome kako pružiti pomoć te sposobnost planiranja akcija (Raboteg-Šarić, 1995.).

Vršnjačka pomoć

Vršnjački utjecaj neosporan je i važan dio odrastanja, razvoja osobnog i socijalnoga identiteta pojedinca i oblikovanja njegovih navika i ponašanja. U vršnjačkoj se skupini zadovoljavaju potrebe za intimnošću, formira se slika o sebi, stječu se socijalne vještine, uči se pomagati, dijeliti i surađivati (Klarin, 2006.). To potvrđuju nalazi istraživanja (npr. Cowie i sur., 2002.; Lebedina-Manzoni i sur., 2008.; Bašić, 2009.) koji pokazuju kako je pozitivna percepcija vršnjačke grupe povezana s prosocijalnim ponašanjima i „pozitivnim“ stavovima (kako o sebi tako i o svijetu). Temeljem tih spoznaja razvijen je sustav vršnjačke pomoći (*eng. peer-to-peer help*) koji predstavlja doprinos pravima djece u pogledu njihove participacije u skladu s demokratskim principima (Cowie i sur., 2002.), a za cilj ima promociju prosocijalnih

vrijednosti s naglaskom na smanjenje agresivnog i antisocijalnog ponašanja među vršnjacima (Naylor i Cowie, 1999.). Prvi programi vršnjačke pomoći počeli su se razvijati krajem 60-ih godina 20-og stoljeća u SAD-u, a do danas su se razvili različiti preventivni modeli rada u okvirima djelovanja škola, bolnica, zatvora i poslovnog svijeta te u okviru programa različitih organizacija poput programa za osobe starije životne dobi, ratne veterane i roditelje (Erhard, 1999.). No, da bi došlo do razvoja ovakvog modela rada bila je potrebna promjena paradigme tretmanskih intervencija. Naime, tradicionalna paradigma tretmanskih intervencija prepoznaje kvalitetu takvih intervencija samo ako se one pružaju od strane profesionalca, tj. stručne osobe, dok nova paradigma, naglašava važnost „iskorištavanja“ prirodne reakcije na problem, a koja znači da će osoba pomoć tražiti od svojih prijatelja prije nego od stručnjaka. Također, provođenjem ideje vršnjačke pomoći koja se odnosi na uključivanje pomagača volontera kao resursa za pružanje usluga, snižavaju se i troškovi njegova provođenja (Erhard, 1999.).

U literaturi se razlikuje vršnjačka pomoć između vršnjaka koji su bliski po dobi te vršnjaka koji imaju slično iskustvo i životnu priču (npr. bivši ovisnici, osobe zaražene virusom HIV-a i sl.) (Racz i Lacko, 2008.). Osim navedenih, često korišteni termini vršnjaka pomagača su i vršnjački savjetnik, vršnjački facilitator, vršnjački medijator, vršnjak pomagač, mentor i sl. Erhard (1999.) kao mogući kontekst pružanja vršnjačke pomoći navodi kontekst institucija (škola, klubova za mlade, zajednice i sl.) i programa vršnjačke pomoći koji se odvija kao samostalni program. Čest je slučaj da se ta dva konteksta preklapaju i da je nemoguće odijeliti ih, ali je važno razumjeti da vršnjaci pomagači mogu raditi u kontekstu u kojem postoji vodstvo stručnjaka, ali i u kontekstu u kojem oni sami imaju ulogu u nuđenju i organiziranju usluga bez potpore stručnjaka. Vršnjačka se pomoć može pružati na različite načine kroz individualni ili grupni rad. Primjer grupnog rada je Program pozitivne grupne interakcije (Positive Group Interaction), koji naglašava vršnjačku interakciju u grupnom miljeu, a fokus mu je na promociji prosocijalnih sposobnosti (Vollmer, 2005.).

Grupe vršnjaka prema Erhard (1999.) imaju sljedeće prednosti: feedback koji se daje je pozitivniji, veća je vjerojatnost da će postavljeni ciljevi biti zajednički te u grupi prevladavaju osjećaji slobode i otvorenosti. Iako prema Cowie i sur. (2002.) sustav vršnjačke pomoći može poboljšati socijalnu klimu u školi te ih učenici i učitelji smatraju korisnima (program je povećao samopouzdanje i odgovornost mladih, opremio ih vještinama i osnažilo u borbi protiv bullinga), postoje i pokazatelji kako on može predstavljati prijetnju nekim interesnim grupama ili pojedincima u školi. Naime, prijetnju mogu predstavljati nejasno definirani ciljevi i uloge u programu koji mogu dovesti do „preotimanja“ procesa od strane stručnjaka, kao i do iskorištava-

nja vršnjaka pomagača kako bi odrasli/stručnjaci zadovoljili vlastite ciljeve. Turner (1999.) upozorava i na postojanje pogrešnog shvaćanja sustava vršnjačke pomoći kao jeftinog i jednostavnog načina dostizanja cilja bez većih ulaganja. Također, kako navode Naylor i Cowie (1999.), bez organizirane supervizije i nadzora, utjecaj vršnjačke pomoći može biti značajno smanjen. Naylor i Cowie (1999.) navode da su mnoge žrtve nasilja izjavile da im je kroz sustav vršnjačke pomoći dana podrška da prebrode doživljeno nasilje. Vršnjačka se pomoć pokazala korisnom u područjima koja zanimaju mlade, poput prevencije spolnih bolesti i neželjenih trudnoća, prestankom pušenja, prevencije zlorabe opojnih sredstava te podrške mladim ljudima oboljelima od kroničnih bolesti (Turner, 1999.). Evaluacija programa vršnjačke pomoći prema Erhard (1999.) pokazuje kako vršnjaci pomagači nisu uvijek prvi izbor mladima kada im je potrebna pomoć. Naime, učenici uglavnom ne percipiraju svoje kolege kao izvore savjeta, informacija i podrške u slučaju potrebe, ali ih istodobno više preferiraju u odnosu na učitelje. Učenici ipak naglašavaju zadovoljstvo pruženim sadržajem, smatraju da program može pomoći te da bi ga preporučili prijatelju koji je u nevolji (Cowie i sur., 2002.). Zahvaljujući spoznajama o pozitivnom utjecaju, programi vršnjačke pomoći u školama su se razvili najčešće u područjima školske prilagodbe, prevencije depresije i suicida, poremećaja prehrane, obiteljskih problema, zlorabe sredstava ovisnosti, invaliditeta, spolnosti i prevencije neželjenih trudnoća, izbora zanimanja, socijalnih vještina, poticanja otpornosti (Erhard, 1999.; Racz i Lacko, 2008.).

Vršnjaci pomagači obično su volonteri koji su se sami javili za sudjelovanje, a koji su educirani za pomoć drugima (Longo, 2001.; Cowie i sur., 2002.). Kroz pružanje pomoći drugima mladi vršnjaci pomagači povećavaju samopouzdanje, smanjuju osjećaj kontrole od drugih i osjećaj nekorisnosti (Turner, 1999.). Prema Naylor i Cowie (1999.) utvrđena je manja zastupljenost mladića kao vršnjaka pomagača u svim fazama, od regrutiranja, selekcije, edukacije do implementacije programa. U skladu s time, uvažavajući rodnu perspektivu nameće se između ostalog promišljanje o izazovima pružanja psihosocijalne pomoći primjerene spolu korisnika i o različitim interakcijama koje se događaju između pomagača i korisnika istog, odnosno različitog spola (Oosten i Vlugt, 2004.). Prema Zimmer-Gembecta, Waters i Kindermann (2010.) nedostatak mladića volontera može predstavljati izazov obzirom da je spol povezan s preferencijama prema drugim osobama iz okoline i socioemocionalnim problemima mladih. Naime, rezultati njihova istraživanja su pokazali da mladići više preferiraju vršnjačke skupine mladića nego djevojaka i obrnuto te da postoji spolna razlika u preferencijama drugih pri čemu djevojke nešto više preferiraju mladiće nego mladići djevojke.

Vršnjacima pomagačima valja osigurati prikladnu edukaciju u kojoj će ih se podučiti vještinama komunikacije, aktivnog slušanja te usvajanja strategija i vještina rješavanja problema (Cowie i sur., 2002.). Edukacija treba obuhvaćati i osvješćavanje važnosti povjerljivosti, prava djece te pružanje informacija vezanih uz specifične teme/područja (spolno zdravlje, zlouporaba sredstava ovisnosti itd.) (Turner, 1999.). U sustavu vršnjačke pomoći bitna je i uloga odraslih i to kroz pružanje stabilnosti, sigurnosti i strukture bez „preuzimanja“ procesa. Odrasli koji pružaju podršku vršnjacima pomagačima trebaju biti stručni i dostupni, a supervizori trebaju znati prepoznati složene psihosocijalne i emocionalne situacije s kojima se vršnjaci pomagači nose u radu te imati na umu da pri tome mogu „isplivati“ osobni problemi vršnjaka pomagača (Turner, 1999.).

Poznavajući sve navedene postavke o značajnosti slobodnog vremena mladih kao rizičnog odnosno zaštitnog čimbenika u razvoju problema u ponašanju, volontiranju kao korisnoj i strukturiranoj aktivnosti slobodnoga vremena te značajnosti međuvršnjačkog utjecaja, udruga Poticaj osmislila je projekt međuvršnjačke pomoći “Mladi za mlade-vršnjak pomagač na djelu”. Opći cilj projekta je direktnim stručnim grupnim radom s korisnicima unaprijediti rast i razvoj djece i mladih što uključuje prevenciju pojave problema u ponašanju i psihičkom funkcioniranju suočavanjem s rizičnim čimbenicima, intervencijom u socijalizacijske procese, razvijanjem i organiziranim usmjeravanjem i jačanjem zaštitnih čimbenika i potencijala mlade osobe. Projekt ima sljedeće specifične ciljeve: a) podizanje učestalosti manifestiranja prosocijalnih oblika ponašanja, b) osposobljavanje mladih za prepoznavanje i suočavanje s čimbenicima rizika u okruženju i stabilizacija vršnjaka u okviru projekta; c) provedba različitih oblika pomoći vršnjacima u suočavanju sa čimbenicima rizika i prevladavanju prepreka u njihovom zdravom rastu i razvoju uz eliminaciju posljedica djelovanja čimbenika rizika; d) poučavanje mladih savladavanju socijalnih i drugih pomagačkih vještina potrebnih u pružanju vršnjačke pomoći; e) omogućavanje kreativnog i društveno korisnog provođenja slobodnog vremena.

U pripreмноj fazi projekta educirani su studenti socijalnog rada završnih godina studija za rad sa srednjoškolcima, a srednjoškolci koji su se dobrovoljno javili, a za koje je procijenjeno da imaju potrebna znanja i vještine, su u sljedećem koraku uz prisutnost studenta-mentora prolazili kroz radionice s učenicima viših razreda osnovnih škola. Tijekom pilot projekta u školskoj godini 2010./2011. radionice su provedene u jednoj gimnaziji i dvije osnovne škole u Zagrebu. Po završetku radionica u srednjoj školi, javilo se 11 učenika koji su željeli sudjelovati u nastavku programa u svojstvu vršnjaka pomagača. Nakon svake radionice provedena je usmena i pismena evaluacija, a vršnjacima pomagačima osigurana je supervizija. U cilju do-

bivanja uvida u perspektivu vršnjaka pomagača koji su imali iskustvo sudjelovanja u programu/ima vršnjačke pomoći, osmišljeno je kvalitativno istraživanje.

Cilj i istraživačka pitanja

Prema Racz i Lacko (2008.) tema koja nije dovoljno istražena vezana je uz pitanje zašto netko postaje vršnjak pomagač, što dobiva pomaganjem te kako doživljava svoje iskustvo sudjelovanja u programu/ima vršnjačke pomoći. Sukladno tome cilj istraživanja je dobivanje uvida u iskustva vršnjaka pomagača o sudjelovanju u programu „Vršnjak pomagač na djelu“. U skladu s time postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koji su motivi mladih za uključivanje u programe vršnjačke pomoći?
2. Koje su se dileme/nedoumice učenicima javljale u ulozi vršnjaka pomagača i načini njihova rješavanja?
3. Koji su prijedlozi vršnjaka pomagača za unaprjeđenje modela rada vršnjačke pomoći?

Metodologija

Metoda istraživanja i analize podataka

Za prikupljanje podataka korištena je metoda grupnog intervjua, a pri analizi odgovora koristila se kvalitativna analiza sadržaja (Lacey i Luff, 2009.). Grupni intervjui se odvijaju u manjoj skupini ljudi u kojoj dolazi do dinamičke interakcije među sudionicima, gdje slušajući jedni druge mogu davati svoje odgovore, pridonositi raspravi ne tražeći pri tome nikakav konsenzus (Lewis, 2000.). Glesne i Peshkin (1992., prema Lewis, 2000.) između ostalog navode da je prednost upotrebe grupnih intervjua na populaciji mladih osoba u njihovoj poticajnosti za raspravu. Za vođenje intervjua pripremljena je lista pitanja kao vodič za razgovor, a u njima su naznačene osnovne teme sukladno postavljenim istraživačkim pitanjima. Intervjui su provedeni u lipnju 2011. godine od strane prvostupnice socijalnog rada.

Uzorak i postupak prikupljanja podataka

U istraživanju je od ukupno 11 vršnjaka pomagača sudjelovalo 6 mladih osoba u dobi od 16-18 godina (4 djevojke i 2 mladića) polaznika gimnazije na području Grada Zagreba koji su imali iskustvo sudjelovanja u programu/ima vršnjačke pomoći. Svi sudionici istraživanja telefonski su kontaktirani i zamoljeni za suradnju, uz objašnjenje ciljeva i svrhe istraživanja. Zbog nemogućnosti istovremenog okupljanja svih sudionika (zbog različitih školskih turnusa) održana su dva grupna intervjua s

po tri sudionika. Prije početka intervjua sudionici su zamoljeni za dozvolu za snimanje diktafonom. Sudionicima istraživanja je zajamčena povjerljivost i anonimnost tijekom obrade podataka te dana mogućnost da u svakom trenutku odustanu od sudjelovanja u istraživanju.

Obrada podataka

Dobiveni podaci obrađeni su postupkom kvalitativne analize sadržaja definirane kao „metoda istraživanja za subjektivnu interpretaciju pisanog/tekstualnog sadržaja kroz sustavan klasifikacijski proces kodiranja i identifikacije tema ili obrazaca“ (Hsieh i Shannon, 2005., 1278). U svrhu organiziranja transkribiranih podataka, korišten je postupak kodiranja koji sadrži: a) pripisivanje kodova (značaja) empirijskoj građi, b) pridruživanje srodnih kodova u kategorije te c) analizu značenja pojmova i kategorija. Pri organiziranju podataka svakom sudioniku pridodan je broj koji ga predstavlja, a koji je pri prikazu nalaza označen u zagradi.

Rezultati i rasprava

Kvalitativnom analizom odgovora sudionika istraživanja sukladno postavljenim istraživačkim pitanjima dobivene su u tablici 1 prikazane ekstrahirane kategorije i pripadajući kodovi. (Tablica 1)

Motivi mladih za uključivanje u programe vršnjačke pomoći

U okviru specifične teme koja je ispitivala motivaciju za sudjelovanjem dobivene su sljedeće kategorije: altruizam, iskustvo sudjelovanja, osobni i profesionalni rast te osiguranu podršku. Sudionici su kao motive za sudjelovanje vezane uz **altruizam** navodili želju/potrebu za pomoć drugima (*malo da pomognem (1), pomoć(2)*) te znatiželju vezanu uz pružanje pomoći (*da vidim situaciju, da pomognem drugima(1)*). Kroz izraženu znatiželju moguće je promatrati i elemente empatije kao važnog elementa altruističnog ponašanja. Naime, neki su sudionici iz uloge braće/sestara osjećali potrebu za pružanje pomoći „*imam bratića tih godina, znao sam kakvi su(3), moja sestra je ta generacija(5)*“). Altruizam, koji se definira kao naklonost i težnja prema dobrobiti drugih koja se očituje u svjesnim i namjernim postupcima da se nekome pomogne te zahtijeva određeno žrtvovanje ili odricanje (Petz, 1992.,12), u uskoj je poveznici s prosocijalnim ponašanjem. Istraživanja volonterskog angažmana također govore o altruizmu kao usko povezanoj odrednici prosocijalnog ponašanja te pokazuju kako adolescenti preferiraju rad koji im omogućuje veću samostalnost, intelektualnu simulaciju i altruizam (Miliša, 2008.). Anić i Brdar (2007.) također

Tablica 1. Teme, kategorije i pojmovi

Teme	Kategorije	Kodovi
Motivi mladih za uključivanje u programe vršnjačke pomoći	Altruizam	– želja/potreba za pomaganjem drugima – znatiželja vezana uz pružanje pomoći
	Iskustvo ranijeg sudjelovanja u nekim projektima	– zadovoljstvo radionicama u kojima su oni bili korisnici
	Osobni i profesionalni rast	– upoznavanje sebe u novim ulogama – obrazovne aspiracije u društveno humanističkim područjima
	Dostupnost podrške	– podrška tijekom rada – podrška tijekom pripreme radionica
Dileme/nedoumice koje su se učenicima javljale u ulozi vršnjaka pomagača	Nedostatak iskustva,	– novo iskustvo rada
	Strah od nesnalaženja	– strah od toga da se neće snaći u ulozi vršnjaka pomagača
	Briga oko uspostave autoriteta u odnosu na vršnjake korisnike	– zabrinutost oko uspostavljanja autoriteta u odnosu na vršnjake korisnike
Načini rješavanja dilema/nedoumica vršnjaka pomagača	Oslanjanje na vlastite resurse	– spontanost – improvizacija
	Oslanjanje na dostupne izvore podrške	– oslanjanje na starije-mentore – oslanjanje na suvoditelje vršnjake pomagače
	Sudjelovanje na superviziji	– milje rješavanja problema
Područja obuhvaćena prijedlozima za unaprjeđenje modela rada vršnjaka pomagača	Izbor vršnjaka pomagača	– stroži kriterij selekcije obzirom na motive – voditi računa o kvalitetama/vještinama budućih vršnjaka pomagača
	Organizacija edukacije	– organizirana dodatna edukacija
	Organizacija supervizije	– potreba za metodskom supervizijom – dobivanjem konkretnih smjernica – dobivanja uvida u vlastiti rad – dobivanja uvida u nove metode pristupanja radu

navode kako su mladi, koji kao tehniku suočavanja sa stresom koriste suočavanje s problemom (u odnosu na one koji koriste suočavanje s emocijama ili su skloniji za-boravljanju), svoje slobodno vrijeme skloniji posvećivati aktivnostima vezanima uz

kulturu ili druženje s braćom i sestrama, čime ulaženje u ulogu Vršnjaka pomagača potaknuto imanjem brata/sestre te dobi nije iznenađujuće.

Iskustvo ranijeg sudjelovanja (bilo kao korisnici ili kao provoditelji) u nekim projektima, sudionicima je također važan motiv za sudjelovanje u programu. Sudionici tako izražavaju zadovoljstvo radionicama u kojima su oni bili korisnici (*meni je to sve bilo fora, cijela koncepcija radionice(2), ideja mi je jako dobra(3), bilo je zanimljivo(4)*) te prijašnjim iskustvima na drugim sličnim programima (*bio sam u sličnom programu, pa zašto da ne nastavim(3)*). Činjenica da je sudionicima njihovo prethodno iskustvo sudjelovanja kao korisnika u programu vršnjačke pomoći bilo zanimljivo te da su osjetili potrebu postati vršnjakom pomagačem i prenijeti svoje iskustvo mlađim naraštajima oslikava samu ideju vršnjačke pomoći. Naime, vršnjačka pomoć mora biti održiva, „stepeničasti prijelaz“ (od starijih prema mladima) s uhodanim vršnjacima pomagačima omogućava uključanje u edukaciju i mentoriranja novih vršnjaka pomagača (Turner, 1999.).

Motivi za sudjelovanjem promatrani su i u pogledu **osobnog i profesionalnog rasta**. Osobni je rast vezan uz upoznavanje sebe u novim ulogama (*zanimalo me kako je to malo pokazat autoritet među mladima(2), kako je to kad stojiš pred učenicima, odnos sa grupom ljudi koju ne poznajem(5)*). Profesionalni se rast sudionika očituje kroz motiv za sudjelovanjem koji je vezan uz daljnje obrazovanje odnosno profesionalnu orijentaciju u društveno humanističkim područjima (*dobro je za fax, u CV-u će stajati da sam volontirao(2), zanima me psihologija i voljela bi raditi sa djecom(4), zanima me psihologija ili socijalni rad(6)*). Jedan od ranije navedenih motiva vezan uz prosocijalno ponašanje odnosi se na osobni rast, a za koji je često bitan i osjećaj kompetentnosti te znanje o tome kako pružiti pomoć. Ranije spomenuto prethodno iskustvo imalo je tako osnažujući utjecaj na osjećaj kompetentnosti i znanja kako pružiti pomoć te je tako postalo poticaj za uočavanje osobnog rasta tijekom pružanja vršnjačke pomoći. Također, volontiranje samo po sebi ima određene funkcije koje omogućavaju osobni rast, a koje su vezane uz učenje i razvijanje vještina, razumijevanje ljudi kojima se pomaže, organizacije za koju se volontira ili samoga sebe (Begović, 2006.). Nadalje, ostvaruje se i jedan od ranije navedenih pozitivnih učinaka provođenja slobodnog vremena i volontiranja vezan uz civilni razvoj i angažman (sudionici su volonterskim angažmanom utjecali na socijalnu okolinu te na vlastitu odgovornost prema drugima kroz zajednički rad na postizanju cilja) (Jeđud i Novak, 2006.). Istraživanje motiva vršnjačke pomoći autora Racz i Lacko (2008.) pokazalo je kako je profesionalni rast motiv koji je bio prisutan kod pet od ukupno osam ispitanika. Radilo se o ispitanicima koji su u program ušli kao volonteri, a postupno se njihov status pomagača razvio do profesionalne razine povećavajući njihove kompetencije i neovisnost. Učenje novih vještina koje mogu pomoći u pro-

nalaženju zaposlenja ili razvoju karijere te povećavaju poslovne mogućnosti jedan je od motiva za volontiranje (Begović, 2006.). Volontiranje može omogućiti stjecanje iskustva u području interesa te omogućiti upoznavanje novih ljudi, doprinijeti razvoju radnih vještina, timskog rada, uspješne komunikacije, rješavanja problema, planiranja projekata, upravljanja zadacima i organizacijom. Može imati povezujuću ulogu s profesionalnim organizacijama, a služi i kao prostor za upoznavanje osobnih profesionalnih usmjerenja i aspiracija. Također kako navode Šimunković i sur. (2011.) djeca i mladi mogu odabrati volontiranje iz razloga jer ono u školi može nuditi zanimljiv iskorak u nešto novo i priliku učenicima za osjećaj uspješnosti u nečemu što nije podložno ocjenjivanju.

Kao motiv za sudjelovanje javio se i osjećaj sigurnosti i dojam dostupnosti podrške tzv. mentora (studenta-mentora) tijekom rada (*ako zapnemo da će nam pomoći (2,3), osjećaj sigurnosti da ću imati potporu(5)*) te tijekom pripreme za radionice (*objašnjene su aktivnosti prije radionica (2), uvijek smo se prije nalazili i isplanirali kako će biti (4)*). Podrška koju su sudionici očekivali odnosi se uglavnom na instrumentalnu podršku tj. pomoć pri rješavanju praktičnih problema. U kontekstu podrške mentori su promatrani od strane sudionika kao tzv. stariji voditelji, što za rezultat ima očekivanja vezana uz pružanje podrške za stvaranje okruženja sigurnosti, trajnosti/kontinuiranosti i strukture bez preuzimanja procesa rada (Turner, 1999.). To pružanje podrške i osnaživanje omogućava zadovoljavanje potreba na individualnoj razini (jačanje i podupiranje osobne moći), interpersonalnoj razini (stjecanjem osobne moći jača se sposobnost utjecaja na druge) te na institucionalnoj razini (ostvaruju se pretpostavke osnaživanja zajednice) (Urbanc, Klerečki Radović i Delale, 2009.), dok bi odrasli kao pružatelji podrške trebali zadržati suportivnu ulogu bez nametanja načina i rješenja problema (Cowie i sur., 2002.).

Dileme/nedoumice koje su se učenicima javljale u ulozi vršnjaka pomagača i načini njihova rješavanja

U okviru specifične teme dilema/nedoumica koje su se sudionicima javljale dobivene su kategorije: nedostatak iskustva, strah od nesnalaženja te uspostave autoriteta u odnosu na vršnjake korisnike. Kao načine njihova rješavanja sudionici navode sljedeće kategorije: oslanjanje na vlastite resurse, starije-mentore i suvoditelje vršnjake pomagače te superviziju.

Kvalitativnom analizom je utvrđeno kako su se sudionicima dileme pojavljivale zbog: **nedostatka iskustva** (*da nije bilo studenta mentora, ne bi znali sve aktivnosti što su pisale na papiru (2)*), **straha od toga da se neće snaći u ulozi vršnjaka pomagača** (*bojala sam se da mi ne ponestane inspiracije u nekom trenutku (1), da neću*

dobro iskoristili vrijeme (2)) te poteškoća u uspostavljanju autoriteta u odnosu na vršnjake korisnike (zbog tona glasa, nemam baš autoritet (1)).

Oslanjanje na vlastite resurse jedan je od načina koje su sudionici navodili kao rješenje problema/nedoumica. Sudionici su naime imali prijašnje iskustvo sudjelovanja u radionicama u kojima su njihovi studenti-mentori imali ulogu modela. Tako se kao vlastiti resurs prepoznaju spontanost (*išlo je spontano, može se smisliti bilo kakva igra ili pričati o našim iskustvima (1), uvijek se nešto moglo ubaciti, sjetio sam se promijeniti tvrdnje (2)*) i improvizacija (*ako nisam bio pripremljen onda improvizacija (3)*). Sudionici ističu kako su se u situacijama kada nisu znali što učiniti **oslonili na dostupne izvore podrške** na znanje i iskustvo **starijeg-mentora** (studenta) (*voditelj uleti (2,4), dogovor sa voditeljicama (3)*), odnosno na **vršnjake suvoditelje** (*kad bi on progovorio onda bi bila tišina (1) dogovor s kolegicom (3), međusobno smo si uskakali (4)*). Vršnjaci pomagači nisu sudjelovali u edukaciji za voditelje, ali su sudjelovali u radionicama kao aktivni sudionici i promatrači. Kada su nastupili u ulozi vršnjaka pomagača imali su osobni doživljaj načina vođenja studenata-mentora te su čuli osnovne informacije o grupi. Ipak, najveći dio rada odnosio se na vlastita iskustva pa se može govoriti o sudionicima kao iskustvenim ekspertima čiji se doprinos očituje, prije svega, u razumijevanju potreba, želja, mogućnosti i iskustva učenika. Pomaganje je, kako je ranije spomenuto, jedna od karakteristika vršnjačkih odnosa, a međusobno pomaganje odnosno pomaganje u pravom trenutku zasigurno se može povezati sa kvalitetom ostvarene interakcije među vršnjacima. Kvalitetan odnos sa vršnjacima pak uvjetuje uspješnu prilagodbu i zadovoljstvo vršnjačkim odnosima što je bitno za razvoj prosocijalnog ponašanja (Klarin, 2004.). Sudionici su tako pred učenicima pokazali uzajamne odnose poštovanja i međusobnog pomaganja te tako kao modeli pokazali oblike prosocijalnog ponašanja učenicima.

Sudionici su izdvojili **superviziju** kao način/prostor rješavanja problema (*supervizija mi je pomogla, na primjeru igračaka je objašnjavao kako se grupiraju (3), super je što je supervizor imao ideja kako nečemu pristupiti (4), na superviziji smo pričali o tome, to riješili (5), što smo imale to smo riješile na superviziji (6)*). I istraživanje Racza i Lacka (2008.) je pokazalo kako su vršnjacima pomagačima odgovarajuća supervizija i profesionalno vodstvo izrazito bitni. Jedan od specifičnih oblika supervizijske prakse je i supervizija volontera i pripravnika (ovdje se mogu svrstati i učenici koji skupljaju radno iskustvo kroz volonterski rad), a u kojoj je naglasak na studentskoj (učeničkoj) refleksiji vlastitih radnih iskustava u sigurnosti supervizijske grupe i supervizora što im omogućava učenje novih obrazaca profesionalnog ponašanja (Bokulić, 2003.).

Prijedlozi za unaprjeđenje modela rada vršnjaka pomagača

Specifična tema vezana uz prijedloge za unaprjeđenje modela rada za buduće vršnjake pomagače očituje se kroz tri kategorije: odgovarajući izbor voditelja, pružanje edukacije te procesa supervizije.

Sudionici navode da je **izbor vršnjaka pomagača** bitna stavka o kojoj bi se trebalo strože voditi računa u budućnosti s obzirom na različite motive koje mladi imaju (*može se prijaviti bilo tko iz bilo kojeg razlog (2)*), a koji bi mogli smanjiti kvalitetu rada, jednako kao što je potrebno voditi računa o kvalitetama/vještinama budućih vršnjaka pomagača (*trebalo bi napraviti testiranje prije, provjeriti motive, razloge(2), potrebno je malo maštovitosti voditelja (3)*).

Održavanje edukacije navedeno je kao nužna potreba s obzirom na nedostatak praktičnog iskustva u vođenju (*možda bi bilo više utjecaja da smo imali posebne pripreme(2)*, „*možda bi trebala edukacija (3)*). Edukacija je naime važan čimbenik za vršnjake pomagače koja im omogućava sjecanje vještina i znanja potrebnih za pružanje pomoći. Jedan od načina kako bi se edukacija mogla provesti jest i vježbanje uloga u kojem vršnjaci pomagači međusobno vježbaju vještine slušanja, davanje podrške te savjetovanje. Takvo vježbanje uloga i međusobno savjetovanje može imati pozitivne učinke kako za edukaciju tako i za neprestano pružanje potpore među vršnjacima pomagačima (Turner, 1999.). Kao uspješan se primjer za edukaciju budućih vršnjaka pomagača, kako navode Németh i Kolozsi (1999.), pokazala i dvodnevna edukacija komunikacijskih i socijalnih vještina. Tijekom prvog dana edukacije naglasak je na razvoju komunikacijskih vještina, svijesti o sebi, grupnoj suradnji te asertivnosti i osobnoj učinkovitosti. Vršnjake pomagače se uči kako reći „ne“, kao i značenje tog „ne“ („ne“ ne znači nehumanost i neosjećajnost već postavljanje granica vlastitog angažmana). Drugi je dan edukacije usmjeren na aktivno slušanje i vođenje razgovora. Vršnjake pomagače se uči kako, da bi razumjeli osobu, tijekom razgovora moraju biti posvećeni jedino i isključivo njoj. Na taj se način stvara ozračje povjerenja, omogućava se izražavanje mišljenja i ideja te se stvara kvalitetnije ozračje za rješavanje problema. Po završetku se održava i okrugli stol na kojem se raspravlja o identifikaciji kriznih situacija, temeljnim elementima prevencije kriznih situacija, sociološkim, psihološkim i medicinskim aspektima rizičnih faktora kao i o snazi prevencije.

Osim izbora voditelja i edukacije, naglašena je i **uloga supervizije** u pogledu dobivanja uvida u vlastiti rad i nove metode pristupanja radu pri čemu se može zaključiti postojanje potrebe za metodom supervizijom, dobivanjem konkretnih smjernica (*malo više savjeta(2)*, *super što je on imao ideja, ali nas je bilo sram, da smo se bolje upoznali (4)*), podržavanjem *ne postaviti se kao profesor, već kao prijatelj (5)*)

te povjerenjem (*možda da smo se duže znali bi bilo veće povjerenje (6)*). Iako postoji razlika u intenzitetu, vršnjaci pomagači mogu se, kao i profesionalni pružatelji pomoći, u radu suočavati s rizicima koji im otežavaju rad. Radi se o rizicima suočavanja s kompleksnim problemima sudionika, nedovoljnom educiranošću za specifičnu problematiku, nedostatkom resursa za pružanje pomoći, sekundarnom traumatizacijom, neadekvatnim uvjetima rada i slično, koji mogu utjecati na sudionika i voditelja odnosno pružatelja pomoći (Kusturin, 2007.). U tom segmentu postoji potreba za pružanjem podrške i podučavanja pomagača, a jedan od načina njihova osiguravanja je supervizija. Supervizija je neizostavni oblik skrbi za mentalno zdravlje, metoda osiguranja kvalitete usluga i načina poboljšanja kompetencije pomagača (Kusturin, 2007.). Supervizija je dakle prepoznata, od dijela sudionika, kao korisna i potrebna aktivnost. Hodgkins (1974., prema Žižak, 2004.) navodi da supervizija volonterima treba omogućiti i samoupoznavanje te da se to ostvaruje i kroz podržavajući feedback okoline s kojima je volonter u komunikaciji. Kako je ranije u tekstu navedeno, supervizija može imati značajnu ulogu u zaštiti vršnjaka pomagača od preuzimanja prevelikih problema, očekivanja i odgovornosti za druge (Turner, 1999.).

Zaključna razmatranja

Iako ovo istraživanje nije provedeno u cilju kvalitativne evaluacije programa „Mladi za mlade - Vršnjak pomagač na djelu“, ono djelomično može poslužiti kao uvid u iskustva, mišljenja i preporuke o kojima treba voditi računa pri odabiru i radu budućih vršnjaka pomagača. Dobiveni rezultati pokazuju da je motivacija za sudjelovanjem u programu/ima vršnjačke pomoći vezana za kategorije: altruizam, iskustvo sudjelovanja, osobni i profesionalni rast te osjećaj dostupnosti podrške. U okviru dilema/nedoumica koje su se vršnjacima pomagačima javljale tijekom sudjelovanja u programu (provedbi radionica i kontaktu s vršnjacima) navedeni su: nedostatak iskustva, strah od nesnalaznja te uspostave autoriteta u odnosu na vršnjake s kojima su u kontaktu u svojstvu vršnjaka pomagača. Kao načine rješavanja dilema/nedoumica sudionici navode: oslanjanje na vlastite resurse, starije-mentore i suvoditelje vršnjake pomagače te superviziju. Među prijedlozima za unaprjeđenje modela rada za buduće vršnjake pomagače izdvojila su se tri područja: proces selekcije vršnjaka pomagača, organizacije edukacije te procesa supervizije.

Kako je volonterski angažman usmjeren na pružanje pomoći vršnjacima, mladi uz ostvarivanje osobne dobiti, svojim utjecajem pomažu i vršnjacima zbog čega se i sami osjećaju snažnije i korisnije. Tako volonterski angažman može imati zaštitnu (prevencijsku) funkciju u životu pomagača, a ujedno imati i zaštitnu (prevencijsku) funkciju u životu osobe kojoj se pruža pomoć. Uz navedeno, i ranija su istraživanja

govorila o važnosti i korisnosti vršnjačkih programa pomoći kao preventivnom ili suportivnom obliku zaštite socioemocionalnog zdravlja mladih. Suočavanje s raznim izazovima adolescencije i zahtjevima suvremenog svijeta osnaženo je, pa i olakšano, uz prisutnost educiranih vršnjaka pomagača koji vlastitim primjerom i smjernicama djeluju na pozitivan ishod potencijalno rizičnih situacija dok samim angažmanom djeluju na vlastito zadovoljstvo i razvoj prosocijalnog ponašanja. Kroz poticanje razvoja kvalitetnih interpersonalnih odnosa te davanjem smjernica za suočavanje s izazovima odrastanja razvijaju se odgovorne, samosvjesne i empatične mlade osobe. I rezultati ovog istraživanja potvrđuju navedeno te pozivaju na daljnji razvoj programa vršnjačke pomoći i produbljivanja spoznaja o okolnostima odlučivanja, uključivanja, zadržavanja ili napuštanja programa vršnjačke pomoći, njihove evaluacije i efekata na razvojne ishode mladih kako pomagača tako i korisnika itd. Nadalje, važno je istaknuti, da se na vršnjake pomagače ne smije gledati kao na jeftinija instant rješenja u situaciji potrebe već kao važno područje ulaganja u socijalni kapital lokalne zajednice i društva u cjelini. Pritom je kroz razumijevanje ciljeva, svrhe, mogućnosti i ograničenja programa vršnjačke pomoći te pružajući potporu vršnjacima pomagačima, primjerice kroz kvalitetnu edukaciju i superviziju, moguće pozitivno djelovati i u određenoj mjeri reducirati pojavu neprihvatljivog društvenog ponašanja mladih, pružiti im strukturirani način provođenja slobodnog vremena, poticati njihovo umrežavanje te civilni razvoj.

Literatura

- Ajduković, M., Rajhvajn Bulat, L., Sladović Franz, B. (2008.). Agresivno i prosocijalno ponašanje djece u dječjim domovima. *Ljetopis socijalnog rada*, 15(2), 185-213.
- Anić, P., Brdar, I. (2007.). Obrasci suočavanja s neuspjehom u školi, konzumacijom lakih droga i aktivnosti u slobodnom vremenu srednjoškolaca. *Psihologijske teme*, 16(1), 99-120.
- Bašić, J. (2009.). *Teorije prevencije: prevencija poremećaja u ponašanju i rizičnih ponašanja djece i mladih*. Školska knjiga. Zagreb.
- Bašić, J., Kranželić-Tavra, V. (2004.). O ponašanjima učenika i njihovoj pojavnosti u školskom okruženju. U: J. Bašić, N. Koller Trbović, S. Uzelac (ur.), *Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja* (str. 107-118). Zagreb: Edukacijsko rehabilitacijski fakultet.
- Bašić, J., Ferić, M. (2004.). Djeca i mladi u riziku-rizična ponašanja. U: J. Bašić, N. Koller Trbović, S. Uzelac (ur.), *Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja* (str. 57-71). Zagreb: Edukacijsko rehabilitacijski fakultet.
- Begović, H. (2006.). *O volontiranju i volonterima/kama*. Zagreb: Volonterski centar.
- Berc, G., Buljevac, M. (2007.). Slobodno vrijeme i mladi-preventivni aspekti. *Dijete i društvo*, 1, 25-48.
- Brdar, I., Lončarić, D. (2004.). Suočavanje s akademskim stresom i aktivnosti u slobodnom vremenu učenika. *Društvena istraživanja*, 13(6), 967-988.

- Bokulić, Z. (2003.). Supervizija i njezino uvođenje u hrvatski školski sustav. Zbornik radova Sabora pedagoga Hrvatske (str. 444-450). Zagreb: HPKZ.
- Buckelew, S., Yu, J., English, A., Brindis, C. (2008.). Innovations in Preventive Mental Health Care Services for Adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 42, 519-525.
- Cowie, H., Naylor, P., Talamelli, L., Smith, P. K., Chauhan, P. (2002.). Knowledge, use of and attitudes towards peer support: a two year follow-up to the Prince's Trust survey. *Journal of Adolescence*, 25 (5), 453-467.
- Ćulum, B., Forčić, G., Jurić, D., Poljak, N. (2009.). Stanje volonterstva u jugoistočnoj Europi i CIS regiji: Republika Hrvatska nacionalni izvještaj, UNV: Rijeka. http://www.smart.hr/dokumenti/UNVpercent20countrypercent20report_CROpercent20FINAL.pdf (03.11.2012.).
- Erhard, R. (1999.). Adolescent peer facilitators-myth and reality. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 21, 97-109.
- Ferić Šlehan, M. (2008.). Rizični i zaštitni čimbenici u obiteljskom okruženju: razlike u procjeni mladih i njihovih roditelja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44(1), 15-26.
- Forčić, G. (2007.). *Volonterstvo i razvoj zajednice. Istraživanje uključenosti građana u civilne inicijative u zajednici kroz volonterski rad*. Rijeka: Udruga SMART.
- Hsieh, H. F., Shannon, S.E. (2005.). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288.
- Janković, J., Laklija, M. (2011.). Povezanost ranih roditeljskih poruka i nepoželjnih oblika ponašanja djece osnovnoškolske dobi. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 19(2), 27-43.
- Janković, J. (2012.). *Plodovi roditeljskih poruka*. Zagreb: Etcetera.
- Jeđud, I., Novak, T. (2006.). Provođenje slobodnog vremena djece i mladih s poremećajima u ponašanju-kvalitativna metoda. *Revija za sociologiju*, 37(1-2), 77-90.
- Klarin, M. (2006.). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Kusturin, S. (2007.). Supervizija-oblik podrške profesionalcima. *Metodički ogledi*, 14(1), 37-48.
- Lacey A., Luff, D. (2009.). *Qualitative research analysis*. East Midlands/Yorkshire & the Humber: The NIHRDS.
- Lebedina-Manzoni, M., Lotar, M., Ricijaš, N. (2008.). Podložnost vršnjačkom pritisku i samopoštovanje kod studenata. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44(1), 77-92.
- Lewis, M. (2000.). Focus group interviews in qualitative research: a review of the literature. Action Research Electronic Reader. <http://www.mendeley.com/research/focus-group-interviews-qualitative-research-review-literature/#page-1> (22.02.2012).
- Longo, I. (2001.). Ja sam vršnjak pomagač. Split: Udruga Mirta.
- Martinčević, J. (2010.). Provođenje slobodnog vremena i uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti unutar škole. *Život i škola*, 56(24), 19-34.
- Miliša, Z. (2008.). Odnos mladih prema volontiranju, radu i slobodnom vremenu. *Diacovensia*, 16(1-2), 93-114.
- Nastavni plan i program za osnovnu školu. *Narodne novine*, br. 102/2006.
- Naylor, P., Cowie, H. (1999.). The effectiveness of peer support system in challenging school bullying: the perspectives and experiences of teachers and pupils. *Journal of Adolescence*, 22, 467-479.

- Németh, E., Kolozsi, B. (1999.). Communication and social skills training for peer helpers: an East European program. *Administration and Policy in Mental Health*, 26(5), 373-375.
- Opić, S., Jurčević-Lozančić, A. (2008.). Kompetencije učitelja za provedbu pedagoške prevencije poremećaja u ponašanju. *Odgojne znanosti*, 10(1), 181-194.
- Oosten, N. van, Vlugt, I. van der (2004.). *Rod i spol u psihosocijalnom radu: priručnik za savjetovanje*. Zagreb: Društvo za psihosocijalnu pomoć.
- Petz, B. (1992.). *Psihologijski rječnik*. Zagreb: Prosvjeta.
- Previšić, V. (2000.). Slobodno vrijeme između pedagojske teorije i odgojne prakse. *Napredak: časopis za pedagojsku teoriju i praksu*, 141(4), 403-410.
- Raboteg-Šarić, Z. (1995.). *Psihologija altruizma*. Zagreb: Alinea.
- Raboteg-Šarić, Z., Sakoman, S., Brajša-Žganec, A. (2002.). Stilovi roditeljskog odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih. *Društvena istraživanja*, 11(2-3), 239-263.
- Racz, J., Lacko, Z. (2008.). Peer Helpers in Hungary: A Qualitative Analysis. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 30, 1-14.
- Šimunković, G., Forčić, G., Milinković, D., Kamenko, J., Relić-Šehić, L. (2011.). *Generacija za V: Zašto i kako organizirati volonterski program u školi*. Osijek: Volonterski centar Osijek.
- Turner, G. (1999.). Peer support young people's health. *Journal of Adolescence*, 2, 567-572.
- Urbanc, K., Klerečki Radović, M., Delale, E.A. (2009.). Uključivanje i osnaživanje korisnika tijekom terenske prakse studenata socijalnog rada. *Ljetopis socijalnog rada*, 16(2), 395-423.
- Vidulin-Orbanić, S. (2008.). Fenomen slobodnog vremena u postmodernom društvu. *Metodički obzori*, 3(2), 19-33.
- Vollmer, T. (2005.). Creating a peer directed environment: An approach to making residential treatment a unique experience by using the power of peer groups. *Child and Youth Care Forum*, 34(3), 175-193.
- Zakon o volonterstvu. *Narodne novine*, br. 58/07.
- Zimmer-Gembect, M. J., Waters, A. M., Kindermann, T. (2010.). A social relations analysis of liking for and by peers: Associations with gender, depression, peer perception, and worry. *Journal of Adolescence*, 33, 69-81.
- Žitnik, E., Barbarić, Đ., Milinković, D., Ivelja, N. (2007.). *Volontiranje, stavovi i praksa-rezultati istraživanja*. Split: Udruga Mi, udruga Most.
- Žižak, A. (2004.). Supervizija volontera. U: M. Ajduković i L. Cajvert (ur.), *Supervizija u psihosocijalnom radu* (str. 359-377). Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.

Peer support – from the perspective of peer helpers

Abstract

Specific area of youth volunteering is providing peer support where young people through volunteering as structured leisure time activity work preventive towards themselves by sending pro-social messages and influencing on peers as well as they work preventive for and towards peers. To improve the model of peer support, research goal is to gain view into the motivations and experiences of peer helpers in peer helper program/s (N=6). Data were collected using group interviews. In accordance with the set research questions, the results have shown that motivation for participation in peer helping program is related to the categories: altruism, experience of participation, personal and professional growth and a sense of provided support. Concerning dilemmas/concerns that have emerged during participation in the program, peer helpers recognize: lack of experience and fear of managing as well as establishing authority in relation to peer users. As a way of solving the dilemmas participants cited concerns: the reliance on internal/personal resources, senior co-mentors and peer helpers and supervision. Among the suggestions for improvement for future models of peer helpers, there are three areas: the process of selecting peer helpers, training/education and supervision process.

Key words: prevention, peer helper, volunteering, experience